

## ΕΙΣΗΓΗΤΙΚΗ ΕΚΘΕΣΗ

### στο σχέδιο νόμου για τα «Μέτρα Θεραπείας ατόμων που απαλλάσσονται από την ποινή λόγω ψυχικής ή διανοητικής διαταραχής»

Προς τη Βουλή των Ελλήνων

#### Α. ΓΕΝΙΚΕΣ ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΕΙΣ

Με την Υ.Α. υπ' αριθμ. 43520/14-6-2016 (ΦΕΚ Β' 1914/27-6-2016) συγκροτήθηκε ειδική νομοπαρασκευαστική επιτροπή με αντικείμενο την κατάρτιση σχεδίου νόμου για τον εκσυγχρονισμό του μέτρου ασφαλείας της φύλαξης των ακαταλόγιστων δραστών (αρ. 69 Π Κ) αποτελούμενη από τους 1. Ελισάβετ Συμεωνίδου - Καστανίδου, Καθηγήτρια Ποινικού Δικαίου της Νομικής Σχολής του Αριστοτέλειου Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης, ως Πρόεδρο, 2. Δημήτριο Παπαγεωργίου, ήδη Αντεισαγγελέα του Αρείου Πάγου, 3. Νικόλαο Τσιρώνη, Πρόεδρο Πρωτοδικών Αθηνών, 4. Μαρία Μητροσύλη, Δικηγόρο - Αναπληρώτρια Καθηγήτρια Δικαίου της Υγείας και Κοινωνιολογίας Δικαίου του Τ.Ε.Ι. Αθηνών, 5. Θωμά Υφαντή, Καθηγητή Ψυχιατρικής της Ιατρικής Σχολής του Πανεπιστημίου Ιωαννίνων, 6. Δημήτριο Πλουμπίδη, ομότιμο Καθηγητή Ψυχιατρικής του Πανεπιστημίου Αθηνών και Πρόεδρο της Ελληνικής Ψυχιατρικής Εταιρίας και 7. Ιωάννη Παπαδόπουλο, Ψυχίατρο, Συντονιστή Διευθυντή του Ψυχιατρικού Νοσοκομείου Αττικής, ως μέλη. Η Επιτροπή παρέδωσε σχετικό Σχέδιο νόμου στις 28.12.2017.

Με το προτεινόμενο σχέδιο νόμου επιχειρείται σημαντική αλλαγή στο ισχύον θεσμικό πλαίσιο των άρθρων 38 – 41 και 69 - 70 του Ποινικού Κώδικα. Η αναθεώρηση των συγκεκριμένων διατάξεων, συνοδευόμενη από τις αναγκαίες αλλαγές στον Κώδικα Ποινικής Δικονομίας και από τη διαμόρφωση ειδικών κανόνων εκτέλεσης των προβλεπόμενων μέτρων, όπως απαιτεί το άρθρο 56 του Ποινικού Κώδικα, κρίνεται επιβεβλημένη, διότι η ισχύουσα νομοθεσία βασίζεται σε αντιλήψεις των αρχών του προηγούμενου αιώνα, όταν τα μόνα μέτρα για δράστες αξιόποινων πράξεων με ψυχικές ή διανοητικές διαταραχές που απέκλειαν ή μείωναν ουσιωδώς τον καταλογισμό τους ήταν ο εγκλεισμός στα άσυλα για αόριστο χρονικό διάστημα, με βασικό στόχο την αντιμετώπιση της επικινδυνότητας και την προφύλαξη της κοινωνίας.

Σημείο αναφοράς για τις προβλεπόμενες αλλαγές αποτέλεσαν οι εξελίξεις στη διεθνή και ευρωπαϊκή έννομη τάξη μετά το 1950, που δεσμεύουν τον Έλληνα νομοθέτη και επιβάλλουν τη συμμόρφωση του σε θεμελιώδη κείμενα προάσπισης των δικαιωμάτων του ανθρώπου. Ενδεικτικά αναφέρονται οι εγγυήσεις που παρέχονται από την Ευρωπαϊκή Σύμβαση για τα Δικαιώματα του Ανθρώπου του Συμβουλίου της Ευρώπης, από τη Σύμβαση του

Οργανισμού Ηνωμένων Εθνών για τα Δικαιώματα των Ατόμων με Αναπηρία και από το Χάρτη Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Επίσης σημείο αναφοράς υπήρξαν οι νέες επιστημονικές ψυχιατρικές και άλλες διεπιστημονικές προσεγγίσεις που οδήγησαν από την κλειστή ασυλική περίθαλψη στην κοινοτική φροντίδα ψυχικής υγείας. Ειδικότερες παρατηρήσεις για το ισχύον καθεστώς της «θεραπευτικής φύλαξης» του άρθρου 69 ΠΚ είχαν διατυπώσει κατά καιρούς η Εθνική Επιτροπή των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου, ο Συνήγορος του Πολίτη καθώς και η Ελληνική Ψυχιατρική Εταιρεία. Οι επισημάνσεις αυτές στο μεγαλύτερο μέρος τους ενσωματώνονται στο παρόν σχέδιο νόμου.

Τα προτεινόμενα μέτρα έχουν ως βασικό άξονα την εξασφάλιση θεραπείας. Ο παρωχημένος μακροχρόνιος εγκλεισμός σε ασυλικές μονάδες καταργείται και στη θέση του θεσπίζονται σύγχρονα μέτρα, που εγγυώνται το θεραπευτικό αποτέλεσμα, ταυτόχρονα με την ασφάλεια του ίδιων των ακαταλόγιστων ή μειωμένου καταλογισμού δραστών και των τρίτων. Σε αυτό το πλαίσιο, η παραδοσιακή αντίληψη που αντιμετώπιζε τη θεραπευτική φύλαξη μόνο υπό το πρίσμα της ασφάλειας, εμπλουτίζεται με τις σύγχρονες επιστημονικές προσεγγίσεις για την ψυχιατρική περίθαλψη, ως παροχή υπηρεσιών (ψυχικής) υγείας αλλά και κοινωνικής επανένταξης. Η έμφαση δίνεται σήμερα στη διασφάλιση ενός ποιοτικού επιπέδου νοσηλείας και παρακολούθησης που προκρίνεται του στόχου της αποκλειστικής σωφρονιστικής επιτήρησης, υπό τον όρο ότι η θεραπεία υπηρετεί την ασφάλεια και η φύλαξη δεν υπονομεύει τη θεραπεία.

Το σχέδιο νόμου διαιρείται σε τέσσερα μέρη: Το Μέρος Α' (άρθρα 1 έως 3) που αφορά τις τροποποιήσεις διατάξεων του Ποινικού Κώδικα, το Μέρος Β' (άρθρα 4 έως 8) που τροποποιεί διατάξεις του Κώδικα Ποινικής Δικονομίας, το Μέρος Γ' (άρθρα 9 έως 20) που περιλαμβάνει τους Κανόνες εκτέλεσης του μέτρου ασφαλείας των άρθρων 69 και 70<sup>Α</sup> του Ποινικού Κώδικα και το Μέρος Δ' (άρθρα 21 έως 22) το οποίο περιέχει μεταβατικές και καταργούμενες διατάξεις.

## **B. ΟΙ ΕΠΙΜΕΡΟΥΣ ΡΥΘΜΙΣΕΙΣ**

### **ΜΕΡΟΣ Α'**

#### **Τροποποιήσεις διατάξεων του Ποινικού Κώδικα**

Με το παρόν (άρθρα 1 έως 3) τροποποιούνται τα άρθρα 69 έως 70 του Ποινικού Κώδικα και προστίθεται νέο άρθρο 70<sup>Α</sup>. Πιο συγκεκριμένα:

**Το άρθρο 1** αντικαθιστά τη διάταξη του άρθρου 69 του Ποινικού Κώδικα και ορίζει ρητά πως αρμόδιο για την επιβολή του μέτρου ασφαλείας είναι αποκλειστικά το δικαστήριο. Με τον τρόπο αυτό λύεται οριστικά ένα πρόβλημα που έχει απασχολήσει επανειλημμένα τη θεωρία και τη νομολογία σχετικά με τη δυνατότητα επιβολής του μέτρου από το δικαστικό συμβούλιο και υιοθετείται η δικαιοκρατική θέση ότι ένα μέτρο τόσο επαχθές μπορεί να επιβάλλεται μόνο

αφού προηγηθεί η δημόσια διαδικασία ενώπιον ακροατηρίου, σύμφωνα με όσα έχει προτείνει και η Εθνική Επιτροπή για τα Δικαιώματα του Ανθρώπου. Η επιλογή αυτή δε στερεί τον κατηγορούμενο από την αναγκαία θεραπεία μέχρι την κύρια διαδικασία, καθώς έχει ληφθεί η αναγκαία πρόνοια στον Κώδικα Ποινικής Δικονομίας, ώστε το δικαστικό συμβούλιο να επιβάλλει την τοποθέτησή του σε ειδικό τμήμα δημόσιου ψυχιατρικού ή γενικού νοσοκομείου ως περιοριστικό όρο. Με τον τρόπο αυτό εξασφαλίζεται η παρακολούθηση του κατηγορουμένου για ικανό χρονικό διάστημα – μέχρις ότου η υπόθεση φθάσει στο ακροατήριο - το οποίο προσφέρει στους ιατρούς που τον παρακολουθούν τη δυνατότητα να προτείνουν στη συνέχεια τα κατάλληλα για το συγκεκριμένο άτομο θεραπευτικά μέτρα.

Επιπλέον σημαντικές αλλαγές στο άρθρο 69 του Ποινικού Κώδικα είναι οι ακόλουθες:

(α) Καταργείται η αναφορά σε «ακαταλόγιστους εγκληματίες», που είναι δογματικά εσφαλμένη, αφού για να χαρακτηριστεί ως «εγκληματίας» κάποιος πρέπει να έχει καταλογισμό κατά την τέλεση της πράξης, κάτι που στη συγκεκριμένη περίπτωση δεν ισχύει. Στο κείμενο, λοιπόν, γίνεται λόγος για «άτομα που απαλλάσσονται από την ποινή λόγω ψυχικής ή διανοητικής διαταραχής». Οι όροι «ψυχική ή διανοητική διαταραχή» επιλέγονται ως σύγχρονοι αλλά και προκειμένου να υπάρχει ενότητα στο δίκαιο καθώς οι ίδιοι ακριβώς όροι χρησιμοποιούνται στον Αστικό Κώδικα (άρθρα 131, 171, 331, 915, 1555, 1666, 1719).

(β) Αυξάνεται η βαρύτητα του πλημμελήματος που μπορεί να δικαιολογήσει την επιβολή του μέτρου, και ορίζεται ότι το πλημμέλημα πρέπει να απειλείται με ποινή τουλάχιστον ενός έτους και όχι τουλάχιστον έξι μηνών, όπως προβλέπεται σήμερα. Παράλληλα όμως προβλέπεται ότι το μέτρο μπορεί να επιβάλλεται για όλα τα εγκλήματα κατά της ζωής ή της σωματικής ακεραιότητας που απειλούνται με ποινή στερητική της ελευθερίας τουλάχιστον τριών μηνών, ώστε να μπορεί να επιβληθεί και σε μια περίπτωση επικίνδυνης σωματικής βλάβης, κάτι που σήμερα δεν είναι εφικτό. Τέλος, ορίζεται ότι σε καμία περίπτωση το μέτρο δεν μπορεί να επιβληθεί για εγκλήματα κατά της ιδιοκτησίας και της περιουσίας που δεν εμπεριέχουν χρήση βίας ή απειλή βίας, μια ρύθμιση που έχει τεθεί και σε πολλές άλλες ευρωπαϊκές νομοθεσίες.

(γ) Καταργείται η γενική και στιγματιστική αναφορά στον «επικίνδυνο για τη δημόσια ασφάλεια» δράστη και διευκρινίζεται ότι το μέτρο επιβάλλεται από το δικαστήριο όταν κρίνει ότι, εξαιτίας της κατάστασης του υπαιτίου, υπάρχει κατά το χρόνο έκδοσης της απόφασης κίνδυνος, αν αφεθεί ελεύθερος, να τελέσει και άλλα τουλάχιστον ανάλογης βαρύτητας εγκλήματα».

(δ) Με τη ρητή αναφορά σε «εγκλήματα» καθίσταται σαφές ότι για την επιβολή του μέτρου δεν αρκεί η διαπίστωση της τέλεσης μιας άδικης πράξης, αλλά πρέπει να βεβαιώνεται και η πλήρωση της υποκειμενικής υπόστασης του εγκλήματος για το οποίο έχει ασκηθεί ποινική δίωξη, εφόσον σε διαφορετική περίπτωση το μέτρο θα επιβαλλόταν σε ένα άτομο που αν δεν ήταν ακαταλόγιστο δε θα μπορούσε να τιμωρηθεί.

(ε) Ορίζεται ρητά ότι οι προϋποθέσεις επιβολής του μέτρου βεβαιώνονται με μία τουλάχιστον πραγματογνωμοσύνη που διενεργείται αμέσως μετά τη σύλληψη και με άλλη μία τουλάχιστον πραγματογνωμοσύνη που διενεργείται όσο το δυνατό πλησιέστερα προς τη δικάσιμο. Στις πραγματογνωμοσύνες προτείνεται και το τυχόν κατάλληλο μέτρο θεραπείας.

(στ) Καταργείται η ανελαστική αναφορά στη «φύλαξη σε δημόσιο θεραπευτικό κατάστημα» που προβλέπεται σήμερα και αντικαθίσταται με την καταγραφή περισσότερων «κατάλληλων» θεραπευτικών μέτρων, μεταξύ των οποίων μπορεί να επιλέξει το δικαστήριο εκείνο που είναι το πλέον κατάλληλο για το συγκεκριμένο άτομο, ύστερα από εισήγηση των αρμόδιων ιατρών. Ως κατάλληλα θεραπευτικά μέτρα ορίζονται: (ι) η τοποθέτηση σε ειδικό τμήμα δημόσιου ψυχιατρικού ή γενικού νοσοκομείου, (ιι) η τοποθέτηση σε ψυχιατρικό τμήμα δημόσιου ψυχιατρικού ή γενικού νοσοκομείου και (ιιι) η υποχρεωτική θεραπεία και ψυχιατρική παρακολούθηση κατά τακτά χρονικά διαστήματα σε κατάλληλη εξωνοσοκομειακή Μονάδα Ψυχικής Υγείας ή εξωτερικά ιατρεία δημόσιου ψυχιατρικού ή γενικού νοσοκομείου. Είναι δυνατή, κατά το χρονικό διάστημα αυτό, η διαμονή και παρακολούθηση του θεραπευόμενου σε Μονάδα Ψυχοκοινωνικής Αποκατάστασης (οικοτροφείο, ξενώνα) παράλληλα όμως με την παρακολούθησή του από Κέντρο Ψυχικής Υγείας ή Κινητή Μονάδα Ψυχικής Υγείας. Η δυνατότητα αυτή προσφέρεται στο δικαστήριο αφενός γιατί είναι πιθανό - ειδικά όταν το έγκλημα που έχει τελεστεί είναι πλημμέλημα – οι αρμόδιοι ιατροί να μη θεωρούν αναγκαία την τοποθέτηση σε ειδικό ή κοινό ψυχιατρικό τμήμα δημόσιου νοσοκομείου, και αφετέρου γιατί ακόμα και σε περιπτώσεις κακουργημάτων, η παρακολούθηση του κατηγορούμενου στο πλαίσιο του περιοριστικού όρου που επιβάλλει υποχρεωτικά το δικαστικό συμβούλιο μπορεί με μεγαλύτερη ασφάλεια να επιτρέψει στο δικαστήριο να επιλέξει το αρμόζον για τον συγκεκριμένο κατηγορούμενο μέτρο.

**Με το άρθρο 2** τροποποιείται το άρθρο 70 του Ποινικού Κώδικα. Οι βασικές αλλαγές στο άρθρο αυτό είναι οι ακόλουθες:

(α) Τροποποιείται ο τίτλος του άρθρου, ο οποίος από «διάρκεια της φύλαξης» γίνεται «διάρκεια του θεραπευτικού μέτρου».

(β) Αλλάζει ο τρόπος επιβολής του μέτρου. Ενώ σήμερα το δικαστήριο δεν ορίζει τη μέγιστη διάρκεια του μέτρου, στο σχέδιο νόμου προβλέπεται ότι στην απόφαση ορίζεται ο μέγιστος χρόνος της διάρκειάς του, ο οποίος δεν μπορεί να υπερβαίνει τα δύο έτη για τα πλημμελήματα και τα πέντε έτη για τα κακουργήματα. Ένα μήνα τουλάχιστον πριν τη συμπλήρωση του χρόνου αυτού το Τριμελές Πλημμελειοδικείο αποφασίζει για την παράταση του μέτρου για τον ίδιο κατά ανώτατο όριο χρόνο, εφόσον τούτο επιβάλλεται για τις ανάγκες της θεραπείας και εξακολουθούν να υπάρχουν οι προϋποθέσεις επιβολής του μέτρου.

(γ) Τροποποιείται σημαντικά ο τρόπος ελέγχου της πορείας του μέτρου. Ενώ σήμερα το δικαστήριο ελέγχει κάθε τρία έτη αν θα πρέπει να συνεχιστεί η εκτέλεση του μέτρου, στο

σχέδιο προβλέπεται ότι ο έλεγχος γίνεται κάθε έτος, ενώ διευκρινίζεται επιπλέον ότι θα πρέπει να καλέσει για το σκοπό αυτό το θεραπευόμενο και τον συνήγορό του, καθώς και τη διεύθυνση της μονάδας όπου εκτελείται το μέτρο, να διατυπώσουν τις θέσεις τους.

(δ) Προβλέπεται ότι το ίδιο δικαστήριο μπορεί οποτεδήποτε, όχι μόνο με αίτηση του εισαγγελέα ή της διεύθυνσης της μονάδας όπου εκτελείται το μέτρο – όπως ισχύει σήμερα - αλλά και με αίτηση του ίδιου του θεραπευόμενου, να διατάξει την άρση ή αντικατάσταση του μέτρου.

(ε) Ορίζεται ότι σε περίπτωση απόρριψης της αίτησης, στην απόφαση απαιτείται να υπάρχει ειδική αιτιολογία ως προς την ανάγκη διατήρησης του θεραπευτικού μέτρου.

(στ) Διευκρινίζεται ότι στη διαδικασία ενώπιον του Τριμελούς Πλημμελειοδικείου καθώς και του εφετείου, σε περίπτωση άσκησης έφεσης, εάν ο θεραπευόμενος δεν έχει συνήγορο, διορίζεται συνήγορος αυτεπαγγέλτως, κατά τις διατάξεις του άρθρου 340 του Κώδικα Ποινικής Δικονομίας.

**Με το άρθρο 3** προστίθεται άρθρο 70<sup>Α</sup> στον Ποινικό Κώδικα, το οποίο επεκτείνει τις προβλεπόμενες για τους ακαταλόγιστους δράστες ρυθμίσεις και σε άτομα μειωμένου καταλογισμού λόγω ψυχικής ή διανοητικής διαταραχής, όταν το δικαστήριο κρίνει ότι υπάρχει κατά το χρόνο έκδοσης της απόφασης κίνδυνος, αν αφεθούν ελεύθερα, να τελέσουν και άλλα τουλάχιστον ανάλογης βαρύτητας εγκλήματα.

Τα άτομα αυτά αντιμετωπίζονται σήμερα με τις παρωχημένες και κατά βάση αγνοούμενες από τη νομολογία διατάξεις των άρθρων 38 έως 41 του Ποινικού Κώδικα, οι οποίες εισάγουν στο ποινικό δίκαιο την ιδιόζουσα ποινή του εγκλεισμού των μειωμένου καταλογισμού επικίνδυνων για τη δημόσια ασφάλεια δραστών σε ψυχιατρικό κατάστημα ή παράρτημα φυλακών. Με την προτεινόμενη ρύθμιση διευκρινίζεται ότι το προτεινόμενο μέτρο είναι μέτρο ασφαλείας συμπληρωματικό της ποινής με κατ' εξοχήν θεραπευτικό χαρακτήρα και όχι αυτοτελής ιδιόζουσα ποινή. Κατά τα λοιπά ισχύουν αναλογικά οι διατάξεις των άρθρων 69 και 70 του Ποινικού Κώδικα που αναφέρονται στο αναπληρωματικό της ποινής μέτρο ασφαλείας.

## ΜΕΡΟΣ Β΄

### Τροποποιήσεις διατάξεων του Κώδικα Ποινικής Δικονομίας

Το προτεινόμενο Β΄ Μέρος (άρθρα 4 έως 8) περιλαμβάνει τροποποιήσεις διατάξεων του Κώδικα Ποινικής Δικονομίας, που στοχεύουν στην εναρμόνιση αυτών με τις αλλαγές που πραγματοποιούνται στις διατάξεις του Ποινικού Κώδικα, όπως περιγράφονται στο Α΄ Μέρος του σχεδίου νόμου. Πιο συγκεκριμένα:

Με το **άρθρο 4** εντάσσεται στους ενδεικτικά μνημονευόμενους περιοριστικούς όρους του άρθρου 282 Κώδικα Ποινικής Δικονομίας και η τοποθέτηση σε ειδικό τμήμα δημόσιου

ψυχιατρικού ή γενικού νοσοκομείου, όπως προβλέπεται στο (αναμορφωμένο) άρθρο 69 παράγραφος 3 στοιχείο α' του Ποινικού Κώδικα.

Με το **άρθρο 5** συμπληρώνεται το ισχύον άρθρο 313 Κώδικα Ποινικής Δικονομίας, ώστε να αποσαφηνίζεται η δικαιοδοσία του δικαστικού συμβουλίου να εκδίδει παραπεμπτικό βούλευμα όταν συντρέχει περίπτωση άρσης του καταλογισμού λόγω ψυχικής ή διανοητικής διαταραχής και επιβολής μέτρου ασφαλείας κατά το άρθρο 69 του Ποινικού Κώδικα και η συνακόλουθη (αποκλειστική) αρμοδιότητα του δικαστηρίου να διατάσσει το μέτρο.

Με το **άρθρο 6**, που συμπληρώνει το ισχύον άρθρο 315 Κώδικα Ποινικής Δικονομίας, λαμβάνεται πρόνοια για τη μέχρι την εκδίκαση της υπόθεσης εφαρμογή του μέτρου του (αναμορφωμένου) άρθρου 69 παράγραφος 3 στοιχείο α' του Ποινικού Κώδικα, ως περιοριστικού όρου, ώστε να μη μεσολαβεί «κενό θεραπείας» του υπόδικου κατηγορουμένου. Η επιβολή του περιοριστικού όρου είναι υποχρεωτική για το δικαστικό συμβούλιο, το οποίο μάλιστα, σε περίπτωση που ο κατηγορούμενος κρατείται προσωρινά, αντικαθιστά υποχρεωτικά την προσωρινή κράτηση με το συγκεκριμένο μέτρο.

Με τον τρόπο αυτό εξασφαλίζεται η παρακολούθηση του κατηγορουμένου από ειδικούς ιατρούς μέχρι την εκδίκαση της υπόθεσης στο ακροατήριο, προκειμένου να επιβεβαιωθεί η ένταση της ψυχικής ή διανοητικής του διαταραχής και να προσδιοριστούν τα κατάλληλα για την θεραπευτική της αντιμετώπιση μέτρα. Η διαδικασία αυτή θα επιτρέπει στο δικαστήριο που θα εκδικάζει την υπόθεση αφενός να έχει περισσότερα στοιχεία σχετικά με τον καταλογισμό του κατηγορουμένου και την πιθανότητα να τελέσει άλλα αντίστοιχης βαρύτητας εγκλήματα στο μέλλον, και αφετέρου να επιλέγει τα πλέον κατάλληλα για τη θεραπεία του μέτρα, στην περίπτωση που θα κρίνει ότι αυτός είναι ακαταλόγιστος ή μειωμένου καταλογισμού.

**Με το άρθρο 7** επιλύεται το πρόβλημα του «ανεκκλήτου» της (αθωωτικής) δικαστικής απόφασης που επιβάλλει το μέτρο ασφαλείας του άρθρου 69 Ποινικού Κώδικα (βλ. Ν. Παρασκευόπουλου, Τα ασφαλιστικά μέτρα του ποινικού δικαίου: ιδιομορφίες και περιπλοκές, Δίκαιο και Πολιτική, 1982, τ.2, 253-254, και Λ. Μαργαρίτη, Έφεση κατά βουλεύματος από αδύναμα πρόσωπα (: ανήλικοι-ψυχικά πάσχοντες), ΠοινΔικ 2015, 1083 επ.). Με το άρθρο αυτό, προστίθεται νέο άρθρο 486Α στον Κώδικα Ποινικής Δικονομίας και παρέχεται στον κατηγορούμενο δικαίωμα άσκησης έφεσης τόσο κατά της απόφασης που επιβάλλει το μέτρο ασφαλείας, όσο και κατά εκείνης που διατάσσει την παράτασή του.

Τέλος, **με το άρθρο 8** τροποποιούνται τα άρθρα 500 και 555 του Κώδικα Ποινικής Δικονομίας. Με την πρώτη παράγραφο του άρθρου αυτού, ειδικότερα, προστίθεται τελευταίο εδάφιο στο άρθρο 500 του Κώδικα Ποινικής Δικονομίας, με το οποίο επιδιώκεται η επιτάχυνση της διαδικασίας σε περίπτωση άσκησης έφεσης, με τον σύντομο ορισμό δικασίμου, ώστε η

δικαστική κρίση για την επιβολή ή την παράταση του θεραπευτικού μέτρου να καθίσταται τελεσίδικη το ταχύτερο.

Με τη δεύτερη παράγραφο του άρθρου 8 προστίθενται εδάφιο γ' και εδάφιο δ' στο άρθρο 555 Κώδικα Ποινικής Δικονομίας, όπου διευκρινίζεται ότι το άρθρο 70 του Ποινικού Κώδικα έχει ανάλογη εφαρμογή και στην περίπτωση που η ψυχική ή διανοητική διαταραχή έχει εμφανιστεί μετά την επιβολή της ποινής, ενώ διευκρινίζεται ότι μετά την ολοκλήρωση της θεραπείας ο καταδικασθείς εκτίει την ποινή του, από την οποία αφαιρείται ο χρόνος νοσηλείας του.

## ΜΕΡΟΣ Γ'

### **Κανόνες εκτέλεσης του μέτρου ασφαλείας των άρθρων 69 και 70<sup>Α</sup> του Ποινικού Κώδικα**

Με το προτεινόμενο Γ' Μέρος του σχεδίου νόμου (άρθρα 9 έως 20) επιχειρείται η απαιτούμενη παρέμβαση η οποία θα καλύψει το υπάρχον νομοθετικό και θεσμικό κενό ως προς τον τρόπο εκτέλεσης των μέτρων ασφαλείας των άρθρων 69 και 70<sup>Α</sup> του Ποινικού Κώδικα. Υλοποιείται με το παρόν κεφάλαιο του σχεδίου νόμου η επιταγή του άρθρου 56 του Ποινικού Κώδικα (ήδη από το 1950) για ειδικό νόμο που κανονίζει τον τρόπο εκτελέσεως των μέτρων ασφαλείας τα οποία προβλέπονται στα άρθρα 69-72 ΠΚ. Αναφέρεται στη διαφοροποιημένη αντιμετώπιση των ακαταλόγιστων ή μειωμένου καταλογισμού δραστών, η οποία επιτελείται κυρίως μέσω θεραπευτικών μέτρων σε κατάλληλες μονάδες και αποβλέπει στη βελτίωση της ψυχικής υγείας, την ψυχοκοινωνική αποκατάσταση και κοινωνική επανένταξή τους.

**Με το άρθρο 9** καθορίζονται οι βασικές αρχές εκτέλεσης του μέτρου ασφαλείας που προβλέπεται στα άρθρα 69 και 70<sup>Α</sup> Ποινικού Κώδικα. Στη διάταξη διευκρινίζεται ότι το μέτρο υπηρετεί θεραπευτικούς σκοπούς και τονίζεται ότι κατά την εφαρμογή του λαμβάνονται υπόψη οι διεθνώς αναγνωρισμένοι κανόνες προάσπισης των ατομικών ελευθεριών. Τέλος σημειώνεται ότι όσα θέματα δεν ρυθμίζονται από το σχέδιο νόμου πρέπει να αντιμετωπίζονται με βάση τον Κώδικα Ιατρικής Δεοντολογίας, τα πρωτόκολλα ψυχιατρικής φροντίδας καθώς και με αναλογική εφαρμογή των διατάξεων του Σωφρονιστικού Κώδικα, εφόσον αυτή δεν προσκρούει στους επιδιωκόμενους θεραπευτικούς σκοπούς.

**Το άρθρο 10** περιγράφει αρχικά το περιεχόμενο του μέτρου, ενώ στη συνέχεια ορίζει ότι η θεραπευτική αντιμετώπιση των ατόμων στα οποία έχει αυτό επιβληθεί πρέπει να είναι εξατομικευμένη και να περιλαμβάνει ένα ευρύ φάσμα σύγχρονων θεραπευτικών παρεμβάσεων, που εξασφαλίζουν συνεχή ψυχιατρική παρακολούθηση και ασκούνται με σεβασμό στην αξιοπρέπεια του προσώπου και στις αρχές της αναλογικότητας και αναγκαιότητας.

**Στο επόμενο άρθρο 11** προσδιορίζονται αναλυτικά οι Μονάδες Ψυχικής Υγείας στις οποίες δύναται να εκτελείται καθένα από τα προβλεπόμενα στο άρθρο 69 παράγραφος 3 (στοιχεία α', β' και γ') θεραπευτικά μέτρα.

**Το άρθρο 12** αναφέρεται στην έναρξη εκτέλεσης του μέτρου, η οποία, όπως ορίζεται, γίνεται με έγγραφη παραγγελία του αρμόδιου εισαγγελέα προς τον διευθυντή της μονάδας όπου θα εκτελεστεί το μέτρο, ο οποίος και οφείλει σε κάθε περίπτωση να εκτελέσει την παραγγελία. Ο προσδιορισμός της μονάδας όπου θα εκτελεστεί το μέτρο γίνεται από Κατάλογο μονάδων κατάλληλων για την εκτέλεσή του, ο οποίος καταρτίζεται με κοινή απόφαση των Υπουργών Υγείας και Δικαιοσύνης, Διαφάνειας και Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων και αποστέλλεται στα πρωτοδικεία και εφετεία της χώρας καθώς και στους διευθυντές όλων των μονάδων του Καταλόγου. Στη διάταξη διευκρινίζεται ότι αν υπάρχουν περισσότερες μονάδες που ανήκουν στην ίδια κατηγορία, ο εισαγγελέας επιλέγει εκείνη που είναι εγγύτερα στον τόπο κατοικίας του ατόμου ή της οικογένειάς του.

**Στο άρθρο 13** προσδιορίζεται με σαφήνεια ο τρόπος και η διαδικασία εισαγωγής σε ειδικό ή κοινό τμήμα δημοσίου νοσοκομείου. Προβλέπεται ότι η μονάδα υποχρεούται, αμέσως μετά την εισαγωγή, να παραδίδει στον θεραπευόμενο, σε γλώσσα που μπορεί να κατανοήσει, έντυπο με κατάλογο των βασικών του δικαιωμάτων, όπως προσδιορίζονται στον Ποινικό Κώδικα, τον Κώδικα Ποινικής Δικονομίας, τον Κώδικα Ιατρικής Δεοντολογίας, τον Σωφρονιστικό Κώδικα και τα πρωτόκολλα ψυχιατρικής φροντίδας. Ορίζεται τέλος ότι, επιπλέον των προβλεπομένων αρχείων, πρέπει ακόμα σε κάθε μονάδα να τηρείται βιβλίο καταγραφής των επιβληθέντων μέσων αυξημένης φροντίδας και ασφάλειας, όπως περιορισμός, καθήλωση κ.ά.

**Στο άρθρο 14** ρυθμίζεται ο νέος θεσμός της υποχρεωτικής θεραπείας και παρακολούθησης σε εξωνοσοκομειακή μονάδα ψυχικής υγείας (Κέντρα Ψυχικής Υγείας, Κινητές Μονάδες Ψυχικής Υγείας) ή σε εξωτερικό ιατρείο δημόσιου ψυχιατρικού ή γενικού νοσοκομείου. Ιδιαίτερα σημαντική καινοτομία είναι ότι ο θεράπων ψυχίατρος οφείλει να προτείνει εξατομικευμένο θεραπευτικό σχέδιο, που οφείλει να κοινοποιήσει αμελλητί στον αρμόδιο εισαγγελέα, τον οποίο και ενημερώνει για την ανταπόκριση και συμμόρφωση του θεραπευομένου προς αυτό, αλλά και για την πιθανή ανάγκη τροποποίησής του.

**Στο άρθρο 15** τίθενται κριτήρια που συνεκτιμά το αρμόδιο δικαστήριο κατά την εφαρμογή του άρθρου 70 του Ποινικού Κώδικα για την άρση ή την αντικατάσταση του μέτρου με ηπιότερο ή βαρύτερο κατά την εκτέλεσή του.

**Με το άρθρο 16** ρυθμίζονται ειδικά οι συνθήκες νοσηλείας που εξυπηρετούν τις θεραπευτικές ανάγκες του ατόμου και ενισχύεται αποφασιστικά ο ρόλος του ψυχιάτρου και της θεραπευτικής ομάδας στη θεραπευτική διαδικασία. Ωστόσο τίθενται περιορισμοί στη χρήση μέσων αυξημένης φροντίδας και ασφάλειας (προφυλακτική απομόνωση και σωματικός περιορισμός). Η εφαρμογή τους γίνεται μόνο εφόσον χρησιμοποιηθούν τεχνικές



αποκλιμάκωσης και αποτύχουν βάσει των ψυχιατρικών Οδηγιών (βλ. Οδηγίες Ειδικής Επιτροπής Ελέγχου Προστασίας των Δικαιωμάτων των Ατόμων με Ψυχικές Διαταραχές, Υπουργείο Υγείας και Κατευθυντήριες αρχές της Ευρωπαϊκής Επιτροπής για την Πρόληψη των Βασανιστηρίων και της Απάνθρωπης ή Ταπεινωτικής Μεταχείρισης ή Τιμωρίας). Παράλληλα απαγορεύεται η χρήση ορισμένων μέσων που προξενούν μη αναστρέψιμες καταστάσεις στην υγεία του ατόμου, κυρίως εφόσον δεν δύνανται δώσουν ελεύθερη συναίνεση κατόπιν ενημέρωσης.

**Στο άρθρο 17** προβλέπεται ο τρόπος σύστασης των ειδικών τμημάτων δημόσιων ψυχιατρικών ή γενικών νοσοκομείων και η στελέχωσή τους από επαγγελματίες που αποτελούν τη διεπιστημονική θεραπευτική ομάδα. Ιδιαίτερα σημαντική είναι η πρόβλεψη ότι το διοικητικό και φυλακτικό προσωπικό των τμημάτων αυτών λαμβάνει κατάλληλη εκπαίδευση σχετικά με το περιεχόμενο των υποχρεώσεών του και τον τρόπο της λειτουργίας του πριν από την ανάληψη των καθηκόντων του.

**Με το άρθρο 18** καθιερώνεται ο θεσμός του εισαγγελέα επόπτη του μέτρου ασφαλείας των άρθρων 69 και 70<sup>Α</sup> Ποινικού Κώδικα, ένας θεσμός που είναι κρίσιμος προκειμένου να διασφαλισθεί ο σεβασμός των ατομικών ελευθεριών των θεραπευομένων, αλλά και η τήρηση των περιορισμών που επιβάλλουν οι δικαστικές αρχές.

**Στο άρθρο 19** ορίζονται ενδεικτικά οι Αρχές που ελέγχουν την εκτέλεση του μέτρου είτε γενικά, όπως στον Συνήγορο του Πολίτη, την Εθνική Επιτροπή Δικαιωμάτων του Ανθρώπου, και την Ειδική Επιτροπή Ελέγχου Προστασίας των Δικαιωμάτων των Ατόμων με Ψυχικές Διαταραχές, είτε ειδικά για συγκεκριμένες μονάδες, όπως το Σώμα Επιθεώρησης και Ελέγχου Καταστημάτων Κράτησης του Υπουργείου Δικαιοσύνης, Διαφάνειας και Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων για τα ψυχιατρικά τμήματα των καταστημάτων κράτησης και το Σώμα Επιθεωρητών Υπηρεσιών Υγείας Πρόνοιας του ν. 2920/2001 για τις μονάδες που υπάγονται στο Υπουργείο Υγείας.

Τέλος, **στο άρθρο 20** ορίζεται ότι το μέτρο λήγει όταν εκλείπει ο λόγος για τον οποίο επιβλήθηκε, όταν, δηλαδή, δε θεωρείται πλέον πιθανό ότι το άτομο θα τελέσει νέα εξίσου σοβαρά εγκλήματα στο μέλλον. Στο άρθρο προσδιορίζεται η διαδικασία που πρέπει να ακολουθηθεί και θεσμοθετείται υποχρέωση του επιστημονικού διευθυντή της μονάδας όπου εκτελούνταν το μέτρο να ενημερώνει τον Τομέα Ψυχικής Υγείας του τόπου διαμονής του ατόμου, ο οποίος μεριμνά για τη συνέχεια της φροντίδας, καθώς και για την ομαλή επάνοδο και προσαρμογή του στο κοινωνικό, επαγγελματικό και οικογενειακό του περιβάλλον.

## ΜΕΡΟΣ Δ΄

### Μεταβατικές και καταργούμενες διατάξεις

Το **άρθρο 21** καταργεί τα άρθρα 38 έως 41 του Ποινικού Κώδικα, όπως και κάθε άλλη γενική ή ειδική διάταξη που αντίκειται στις διατάξεις του προτεινόμενου σχεδίου νόμου και προβλέπει

ότι για όσα άτομα εκτίουν την προβλεπόμενη στα παραπάνω άρθρα ποινή, Τριμελές Πλημμελειοδικείο στην περιφέρεια του οποίου εκτελείται η προβλεπόμενη ποινή στα καταργούμενα άρθρα 38 έως 41 του Ποινικού Κώδικα, αποφασίζει αυτεπαγγέλτως ή μετά από αίτηση του κρατουμένου σχετικά με την αντικατάσταση της ποινής από το προβλεπόμενο στο άρθρο 70Α του Ποινικού Κώδικα μέτρο ασφαλείας- Στην ίδια διάταξη ρυθμίζεται και ο τρόπος εκτέλεσης του αναπληρωματικού της ποινής μέτρου ασφαλείας του άρθρου 69 του Ποινικού Κώδικα, σύμφωνα με τις νέες ρυθμίσεις. Ο Εισαγγελέας όμως εντός τριών μηνών εξετάζει όλους του υφιστάμενους φακέλους και προβαίνει στις κατάλληλες ενέργειες. Παράλληλα, μέχρι την έκδοση του προβλεπόμενου Προεδρικού Διατάγματος στο άρθρο 17, καθορίζονται ρητά ότι το Ψυχιατρικό Νοσοκομείο Αττικής, το Ψυχιατρικό Νοσοκομείο Αττικής «Δρομοκαΐτειο» και το Ψυχιατρικό Νοσοκομείο Θεσσαλονίκης συνεχίζουν κανονικά την λειτουργία τους ως προς τη θεραπεία των τελούντων υπό το καθεστώς του άρθρου 69 ΠΚ προσώπων.